

КОЗАЦЬКИЙ ПОБУТ

Козаки асоціюються насамперед із шаблею, конем і героїчними походами. Але за межами битв вони вели насичене, впорядковане життя, в якому були і строгі правила, і народні традиції, і повсякденні турботи. Їхній побут — це відображення українського духу: працьовитого, свободолюбного і витривалого.

Житло

У мирний час козаки жили в *куренях* — це були великі дерев'яні будівлі, де мешкали кілька десятків чоловіків. Курінь мав свій номер, назву і навіть «скарбничку» — спільне майно.

На Запорозькій Січі не було жіноцтва, тож побут був суворо чоловічим і спартанським:

- ✚ лежанки з дощок,
- ✚ печі-кам'янки,
- ✚ стіл для трапез,
- ✚ ікони на покуті,
- ✚ зброя — завжди напoxваті.

У своїх селах чи хуторах козаки мали *землянки*, *хатини*, іноді справжні мазанки з глиняними стінами й солом'яними стріхами.

Їжа

Козацька кухня була проста, але ситна. Їли те, що давала земля, річка і худоба. Основу раціону складали:

- ✚ **Куліш** — пшоняна каша на м'ясному бульйоні з салом і цибулею.
- ✚ **Щерба** — рибна юшка.
- ✚ **Галушки** та вареники.
- ✚ **М'ясо**, особливо сушене або копчене — з дичини, яловичини, свинини.
- ✚ **Сало** — на всі випадки життя.
- ✚ **Хліб** — пекли в печах або їли лавашоподібні коржі.
- ✚ **Медовуха, горілка, узвар** — у свята, ніколи під час походів.

Їжу готували у великих казанах. Справжній козак мав уміти варити куліш так само добре, як і володіти шаблею.

Одяг

Козацький одяг був не тільки практичним, а й символічним:

- ✚ **Шаровари** — широкі штани, зручні для бою й кінної їзди.
- ✚ **Сорочка-вишиванка** — оберіг. Часто вишивалась матір'ю перед від'їздом сина на Січ.

- ✚ **Жупан** — верхній одяг, утеплений на зиму.
- ✚ **Каптан, кунтуш, свита** — для холодної пори року.
- ✚ **Пояс** — з нього звисали шабля, порохівниця, ніж.
- ✚ **Шапка-мазепинка або кобеняк** — головні убори.
- ✚ На ногах — **чоботи з халявами**.

Окремий шарм — **оселедець (чуб)**: залишений локон на поголеній голові. Це був не тільки стиль, а й релігійно-патріотичний символ.

Зброя та спорядження

Кожен козак мав свій набір зброї:

- ✚ **Шабля** — головна гордість.
- ✚ **Пищаль або рушниця**.
- ✚ **Лук і стріли** — на ранньому етапі.
- ✚ **Порохівниця, капсульниця, набір кресала**.
- ✚ **Кінь** — незамінний товариш у походах.
- ✚ **Сідло, козацька торба, бурдюк для води**.

Зброю козаки виготовляли самі або купували у майстрів. Часто її прикрашали гравіюванням, сріблом, навіть віршами.

Звичай та правила

Запорозька Січ мала чіткі **закони** — письмові й усні. Деякі правила:

- ✚ Заборонено пиячити на Січі (окрім дозволених свят).
- ✚ За зраду — смертна кара.
- ✚ За крадіжку — вигнання або шмагання батогом.
- ✚ Усюди — **братство й рівність**. Не існувало панства — навіть отаман був підзвітний раді.

Козаки дотримувалися постів, святкували релігійні свята, щонеділі відвідували службу. Церква на Січі була одна, але велика — храм Покрови Пресвятої Богородиці.

Дозвілля, традиції, культура

Попри військове життя, козаки були веселими й творчими. У вільний час:

- ✚ **Співали дум і пісень**.
- ✚ **Розповідали бувальщини**, вигадували жарти.
- ✚ **Змагалися**: у стрільбі, їзді верхи, боротьбі.
- ✚ Влаштовували **курінні свята**, колективні трапези, «братчини».

Козак — це ще й **поет, музика, оповідач**, людина глибокої духовності й широкого світогляду.

Козацький побут — це симбіоз воєнного порядку, народної культури та християнської моралі. Це спосіб життя, де головними цінностями були **воля, гідність, взаємоповага, готовність до самопожертви**. Побут не був розкішним, але він гартував дух і тіло, творив справжніх героїв.